

Mit ér a nyelv, ha magyar?

Nemrégiben Ady-verseket olvasgattam, köztük „Az ős Kaján”-t is. Ennek nagy költői kérdéséhez érve – „Mit ér az ember, ha magyar?” – elgondolkoztam: Mit lehetne arra felelni, ha valaki ezt kérdezné: „Mit ér a nyelv, ha magyar?”

Mindenekelőtt azt kellene válaszolni, hogy ezt a kérdést így nem lehet fölteni, mert a nyelveknek természetesen nincs afféle értékrendjük, mint például a drágaköveknek: amelyik nagyobb, súlyosabb, az az értékesebb. A pár ezer lelket számláló rokon manysi népnek a nyelve ugyanolyan híven szolgálja a maga beszélőközösségét, mint a kínai, amely egymilliárdnál jóval több földi lénynek az anyanyelve. Nem attól nagy egy nyelv, hogy sokan beszélik, noha szokás ilyen értelemben „nagy” és „kis” nyelveket emlegetni.

A nyelvnek az a szerepe a társadalomban, hogy lehetővé tegye az emberek közti gondolatcserét. És legalább ennyire fontos az is, hogy a nyelv pontosan, minél részletesebben tükröztesse a bennünket körülvevő világot és a tudatunkban lejátszódó folyamatokat. Ebből az következik, hogy akkor „nagy” (azaz fejlett) egy nyelv, ha sokat tud megragadni a rajtunk kívüli valóságból és belső énkéből.

Hogy mit értünk ezen, egy példával szemléltetem.

A *megy* igét nyilván mindenki ismeri; a jelentését így lehetne körülírni: 'lá-bait mozgatva előrehalad'. – Szegény, nagyon szegény lenne nyelvünk, ha erre a jelentésre csak ez az egy elkoptatott igénk lenne. De nem ebben a sajnálható állapotban vagyunk, mert rendelkezésünkre áll: a *ballag*, *cammog*, *sétál*, *sétafikál*; van *fut*, *szalad*, *rohan*; lehet *andalogni* meg *ténferegni* is; és van még sok más rokon értelmű igénk, amelyek a járásnak mind más-más mozzanatait villantják fel. Nyelvünk az árnyalt, pontos kifejezésmód lehetőségeinek tekintetében az igen gazdag nyelvek közé tartozik.

A másik szempont, amelynek alapján a nyelvek fejlettségét meg szokták ítélni, az az illető nyelvnek alkalmassága, felkészültsége a tudományok művelésére. Ezt nekünk a nyelvújítással és az utána következő gondos nyelvkarbantartó munkával sikerült elérni.

A 20. század végi évtizedek gyors tudományos, technikai és társadalmi változásainak anyanyelvünkön való tükröztetésére nem voltunk felkészülve. Ennek a jele volt (és jele még ma is) a sok angol és európai keverék jövevényszó megjelenése mind a szaktudományok nyelvében, mind pedig a közhasználatban.

Elveszítettük-e ezek miatt a maga nyelvén szólni tudó nemzet rangját?

Sok jel, vagyis sok-sok belső alkotású új szó mutat arra, hogy nem. Bizonyítékul idézek néhányat Kiss Gábor és Pusztai Ferenc 1997-es gyűjtéséből: *árnyékgazdaság, bankkártya, bevásárlóközpont, buckasíelés, csillagpontos rendszer, feltőkésítés, génebész, honlap, internetezés, kihangosítás, lobbierdek, magán-nyugdíjpénztár, metrórendőrség, mobilozás* stb.

Mit ér hát a nyelv, ha magyar?

Az élő nyelv mozgását figyelve, a tudatos fejlesztés cselekedeteit ismerve meggyőződésem, hogy semmivel sem kevesebbet a többinél.

Fábián Pál